

ap 3
NAISTÖÖLINE

JA

NAISKOLHOOSNIK

№ 8 (63)
AUGUST
1 9 3 4

SISUKORD:

	Lhk.
1. Palav tervitus Üleliidulisele nõuk. kirjanikkude kongressile	1
2. Hans Pöögelmann	3
3. Helene Onel	4
4. <i>Ellen Sõnajalg.</i> — Kollane nõör	5
5. <i>S.K.</i> — Helle Kochberg	9
6. <i>Helle Kochberg.</i> — Peedu läheb loomaaeda	9
7. <i>Artur Lehtmets.</i> — Valter Juhkum	10
8. <i>Juli Siner.</i> — Valteri emale	10
9. <i>Netty.</i> — Mälestus sinust ei kustu	11
10. <i>K.</i> — Villi Nurk-Hunt	12
11. <i>Sarto</i> — Leningradi Oblasti Eesti Teater	12
12. <i>Lilli Kanarbik.</i> — Oodatud külalised	13
 Sõnumid:	
13. <i>Netty Kuusk.</i> — Hall arusaamine	14
 Põllumajanduse osa:	
14. <i>J. Saviauk.</i> — Kõõgivilja kasvatuses	15
15. Kõõgiviljade ja marjade alalhoidmise retsepte	16
16. M o e d	

NAISTÖÖLINE JA NAISKOLHOOSNIK

Üleliiduline nõukogude kirjanikkude kongress on kirjanduse jõudude, võitude ja saavutuste ülevaatus

PALAV TERVITUS

Üleliidulisele nõukogude kirjanikkude kongressile!

15. augustil avatakse Moskvas esimene Üleliiduline nõukogude kirjanikkude kongress. Sellel kongressil on määratusuur üleilmne poliitiline tähtsus.

Ilukirjandus on meil üheks tähtsamaks võitluse abinõuks hulkade ümberkasvatamises. Ta on võimsaks sõjariistaks kapitalismi jäänuste äravõitmiseks majanduses ja inimeste teadvuses. Kodanlistel maal peab ilukirjandus aitama hulki ette valmistada eelseisvatele viimastele otsustavatele võitlustele kapitalismi hävitamiseks ja uue ilma loomiseks.

Sellel kongressil võetakse kokku meie nõukogude kirjanduse kogemused ja seatakse üles uued ülesanded, määratakse uued sihtjooned edaspidiseks arenemiseks. Kongress näitab kogu ilma kirjanikkudele, et ainult proletaarne revolutsioon, et ainult kodanlise korra hävitamine loob kunstile ja kirjandusele täieliku õitseaja. Sellega annab kongress suure tõuke kogu maailma revolutsioonilise kirjanduse arenemisele, — selles just seisabki selle kongressi üleilmne revolutsiooniline rahvusvaheline tähtsus.

Lähenevad revolutsiooni tormid nõuavad, et ka kapitalistlikes ilmas ilmuv ilukirjandus sammuks võitluse esirinnal, aktiivselt õhutaks, kasvataks ning julgustaks hulki võitlusele.

Kongress saab palju tähelepanu pöörama ilukirjanduse kunstiväärtuse tõstmisele.

Meie suur ajajärk nõuab kirjanduselt suuri ideesid, õiget kujutust, tõelikkust ja kõrget kirjanduslikku tehnikat, ning teadmisi, sest ilma kõige selleta ei ole mõeldav kõrgeväärtuslike kunstiteoste loomine.

Nõukogude Liidu rahvaste kirjanduse kogemused kongressil saavad näitama, kuidas on kasvanud rahvaste kirjanduse võitluses võõra klassi mõjude vastu, kuidas nad võidelnud ning võitlevad rahvusdemokratismiga, selle interventide otsekohese agentuuriga. See kõik aitab kirjandust muuta veel teravamaks Lenini ning Stalini partei võitluse relvaks, mis aitab viia hulki klassita ühiskonda, aitab kindlustada meie sotsialistlike isamaa vägevust.

See kongress on kogu nõukogude kirjanduse, seal hulgas ka eesti nõukogulise kirjanduse, arenemise teel tähtsamaks etaabiks. Nõukogude kirjandusel on juba oma kõrge kunstiväärtuslik luule, proosa, dramaturgia ja ilukirjanduslikud kirjeldused. Kirjanikkude ridadesse on valgunud palju uusi lööklasi — töölisi ja kolhoosnikke.

Selles tõusus on ka meie eesti nõukogude kirjandus.

Maksim Gorki poja lastega

Eesti revolutsiooniline kirjandusliikumine tekkis juba 1905. aastal, kuid ta arenes alguses väga pikkamööda, sest kodanlise korra juures ei olnud neid tingimusi, mis oleksid soodustanud proletarise kirjanduse arenemist, tema massilist tõusu. Eriti rasked olid reaktsiooniaastad ja imperialistliku sõja aastad revolutsioonilisele eesti ilukirjanduse arenemisele. Ilmuda suutsid sel ajajärgul ainult mõned luuletuste kogud, paarkümmend segasisulist koguteost — see on peaaegu kõik.

1916. aastal ilmub eesti revolutsioonilisesse kirjandusesse uus andekas jõud, kirjanik Eessaare Aadu oma novellide koguga „Räästaalused“ ja 1917. aastal „Alasti“. Eessaare Aadu kirjeldab realistliku üksikasjalikkusega peaaesjalikult maata-meeste elu.

Peale 1917. aasta tärdub revolutsiooniline kirjandus Eestis. Tema read paiskab laiali kodusõda ning hiljem hävitab teda kodanluse diktatuur.

Peale selle hakkab proletarne revolutsiooniline kirjandus juuri ajama NSV Liidus. Siin eesti nõukoguline kirjandus võideldes kodanlise kirjanduse mõju jää-nustega, eriti valge Eesti kirjanduse mõju vastu, mis kuni 1924. aastani veel väga tuntav oli, ning rahvusdemokratismiga, on viimastel aastatel jõudsalt kasvanud. Juurde

on tulnud uusi kirjanikke lõõklasi tööliste ja kolhoosnikkude hulgast. On ilmunud terve rida kunstiväärtuslikke üksik- ja koguteoseid: K. Treini, P. Meiselt, A. Lukini, Peno Alnovi, A. Terijõe, Valter Juhkumi j.t. sulest.

Ka on rikastanud meie kirjandust viimasel aastal jälle uute luuletustega meie vanem revolutsiooniline kirjanik *H. Pöögelmann*.

Eriti suur huvi on tõusnud viimastel aastatel hulkades ilukirjanduse vastu. See räägib meie suurest kultuurilisest kasvust. NSV Liidus on miljonid lugejad. Iilm ei ole veel kunagi kultuuri järele näinud niisugust jänu, milline on valdanud meie maal hulki.

Ilukirjandus on massiliseks saanud. Täide on läinud Lenini sõnad, et „kunst peab oma kõige sügavamate juurtega töötavatesse hulkadesse tungima. Ta peab ühendama hulkade tundmusi, mõtteid ning tahtejõudu, neid kõrgemale tõstma, peab neis äratama kunstnikke ja neid edasi arendama“.

See aeg on nüüd tõesti juba käes. Hulgad ei loe mitte üksi ilukirjandust, vaid ka ise on asunud kirjanduse loomisele. Paljudest on saanud kirjanikud.

Naisseltsilised võtavad ka elavalt osa kirjanduse liikumisest. Tänaes meie aja-

kirja numbris toome meie eestlaste naiseltsiliste esimesi katseid, kui meie saavutusi kongressi ettevalmistuse eeltööst. Kõik see tõendab, et ainult Nõukogude Liidus on loodud need tingimused, mis võimaldavad kirjandust massiliseks teha.

Meie kirjandus eelseisva kongressiga astub veel kõrgemale meie ajajärgule vastavale astmele. Tuleb uusi suuri ideesid üles seada, palju tuleb rõhku panna ka kirjanduse tehnikale, eriti keelele. Meie kirjanduse puudus on, et ta ei suuda küllaldaselt veel kujutada kõike seda uut, mis meie ümber kohab. Elu tormab suurema kiirusega, kui kirjandus. Puudu-

lik on ka kirjanduse vorm, nõrk on veel keel, palju lohakust keele alal. Kõik need puudused on ka eesti nõukogulises kirjanduses. Neid kõiki peame ära võitma. Viimaste aastate kiire kasv tõotab meile, et eesti nõukoguline kirjandus neid puudusi suudab ära võita ja luua jõurikka, kõrgelt kunstiväärtuslise eesti nõukogulise kirjanduse.

Meie kirjandus, see on mõök võitluses sotsialismi eest!

(*Postõschev.*)

Hans Pöögelmann

on meie vanem ning parem eesti proletaarne revolutsiooniline kirjanik ja kriitik. Ta algab oma kirjanduslist tegevust juba enne 1905. aastat. Tema esimesed luuletused said trükitud 1890. a., viimased käesoleval aastal aprillikuus. 1932. aastal ilmus tema kriitiliste artiklite koguteos „Kirjanduslikult rindelt“. Sellel koguteosel on määratusuur kirjanduslik ning teaduslik tähtsus eesti kirjanduse ajaloos. See on esimene marksistlik eesti kirjanduse kriitika, mis annab juhtivaid näpunäiteid noortele eesti kirjanikkudele ning kriitikutele marksistlise hinnangu alal eesti kirjanduses.

Käesoleva aasta vahetusel ilmus tema sulest kõrge kunstiväärtuslik ning teaduslik ilukirjanduslik kriitika eesti kodanlike luuletaja G. Suitsu loomingu üle.

Peale selle on Hans Pöögelmann meie parem ja andekam fõljetonist ning Lääne-Euroopa kirjanduse tõlkija.

Hans Pöögelmann on kogu eluaeg raudgemata võidelnud partei ridades ning ka kirjanduse alal meie partei suurte eesmärkide eest. Kui peale 1905. aasta revolutsiooni ajutist lüüasaamist eesti kirjanduses tuleb langemise meeolu, kui väikekodanlised kirjanikud, kes revolutsiooni ajal 1905. a. revolutsiooni valmistusest ajutiselt kaasa kistud suuri sõnu teinud (F. Tuglas, G. Suits j. t.), lõõvad käega revolutsioonile ja lähevad laia ilma, nagu G. Suits, otsima „lahutust, jahutust noorele verele“, siis Hans Pöögelmann ka kõige raskematel reaktsiooni silmapilkudel ei raue *het-*

kekski võitluses, vaid „raiub rauda“ visalt edasi. 1907. aastal laulab ta:

„Raiun kui rauda —
jalale pidet
ja küüntele ka,
et tagasi orjusehaua
ei libiseks ma.

Ju verised käed
ja rakkus varvad,
kuid *puhkepilgud on harvad,*
niis harvad!

Kuid ees kumab koit,
rinnus lõõmab loit;

1909. aastal, kui veel sügav reaktsioon valitseb, tunneb end luuletaja

„janunevas jõudude leegis
tormab üks ühine võitmata tunne:
hävitada —
ja sünnitada!

Hans Pöögelmann on tänapäev ntisama tuline võitleja, täis nooruse energiat ja usku proletariaadi võidu sisse nagu 30 aastat tagasi. 1934. aastal laulab ta Saarte seltsimeeste võitlusest ning kutsub neid tuliselt uutele võitlustele suure Oktoobri eest:

Ja vajuks jälle Saarte üle sügav öö...
Jäi kehvadele endselt osaks orjatöö;
kui enne — tummalt vaikis orjastatud suu,
ehk hinges valutuli mõllas otsatu.

Ja ööde hämaruses sünges udu all
näen langend võitlejate kalmeid, kaugemal
kui tumme tunnistajaid vaibund võitlusest,
kui hoiatusi verepulma päevadest...

Ränk vaikus rammestab, kui lasuks needus
maal...

Seal — kuula —: sala sosin kaugel,
ligidal —
kui ujuks õõde varjul vaikne, vaikne jutt
ja kannaks tiivul mõtet rasket, rahutut...

Käib onnist onni vaikne kõmin üle maa:
eks ole aeg ju orjusuimast ärgata?!
Eks aeg ju puhastada roisust Saarte pind,
et jälle vabalt hingata võiks töölisrind.

Ja sünge orjushämaruse painjas õõs
ju tundub tuhandete käsi pinges töös,
kus küлинд hukatust ja surma timukad,
seal uued võitlejate hulgad valmivad;

Seal tõuseb, kasvab kangelaste vägi uus
ja paisub võitlustahe, julgus, vaimustus;
read tihenevad jälle võitluslipu alla,
et raputada turja raskest survest valla.

Käib onnist onni kasvav kõmin üle maa:
ja kutsub Saarte seltsimehi võitlema:

käib enamlaste partei ees ja näitab teed,
siis võidusammul hukutame vaenlased...

Näe! idataevas kerkib kumendades koit —
seal lõõmab proletariaadi võidu loit!
Seal miljonite tööil uut ilma luuakse,
ja kogu ilmale see näitab võidutee...

* * *

Sest rinda, Saarte seltsimehed, joonduge —
see tee, ja ainult see viib teid Oktoobri! —
Sel teel on eesmärk kõrge: vaba elu uus;
sel teel — Memento mori! — eesti kodanlus!

Hans Pöögelmanni tuline nooruseenergia
ning revolutsiooniline jõuküllus, hästi
väljatõõtatud võitluslaulud on noortele
kirjanikkudele veel kaua, kaua aastaid
elavaks eeskujuks.

S. A.

¹ Memento mori — mõtle surma peale!

Helene Onel*

Sündisin Eestimaal Järva-Madise kihelkonnas, Albu vallas, 1894. a. mõisateenija (moonaka) tütreana, olles selles aruurikas perekonnas (seitse last) neljas. Vanemate vaesuse pärast jäin ilma mingisuguse koolihariduseta. 9-aastaselt hakkasin mõisa põllul tööl käima kive ja ohakaid noppimas, 13-aastaselt läksin taluteenijaks, 15-aastaselt sain Narva Kreenholmi puuvilla vabrikus tööliseks. Hiljem linavabrikus töötades tutvusin tööliikumisega. 1916. aastal juba külastasid tsaari shandarmid paar korda meie korterit. Hiljem, 1918—1919. puistasid sakslased ja Eesti vabariigi sini-mustvalge valitsus meie korterit. 1921. aastal istusin tööliikumisest osavõtmise pärast valge Eesti türmis. Peale selle olin alati politsei valve all. Sarnasele elule tegi lõpu emigreerumine Nõukogude Liitu 1925. a. Nõukogude Liidus olen töötanud mitmesugustel aladel: õmbluse- ja käsitööringide juhatajana, lastesõime juhatajana, lastekasvatana jne. Kirjanduslist tegevust alustasin 1932. aastal. Minu esimene juhataja sel alal oli seltsimees K. Trein, kes minu esimesed kirjatööd läbi vaatas ja oma juhtivad, arvustavad märkused sinna juurde tegi. Minu esimene töö „Lenini linn“ ilmus 1933. aasta detsembris „Leekides“.

* Helene Onel kirjutab Ellen Sõnajala nime all.

ELLEN SÕNAJALG

Kollane nöör

I

Kui sa oled linnast saadetud naisorganisaator, agronoom ehk „Edasi“ brigaadi liige ja tahad väikesest N pooljaamast minna kolhoosi „Punane Loit“, siis keerad kohe jaama taha ilusa lõhnava kase- ja toomingametsa (see on muidugi kevadel, talvel on see mets ikka raagus ja lumitanud) poole, lähed seda ilusat teed mööda metsa all, kus sulle toomingaõiehelmed valge lumena pähe sajavad, kus puude ladvad üleval kokku kasvanud, nagu roheline katus, kus kuuled kümne kão kukkumist, ehk õhtul ööbikute tormilisi ning kirglike armulaule, millele mets sajakordselt vastu kajab, — *siis ole kes sa oled*, külmaks ei suuda seal sinagi jääda. Sa astud õige tasa ja vaatad unistades ümber, hingates sügavalt lilledõhnast rasket kastevärsket õhku linna tolmust ummistanud kopsudesse. Su peast kaovad arvud ja kirjutusmasinate klõbin, tehaste raskete võllide mürin, ja sa vaatad rohus roomavaid siniseid sitikaid ja kuldpruune putukaid...

Noh — jõuadki lagedale kolhoosi väljale, kust edasi läheb tee põldude vahelt, ja varsti silmad kahte suurt silotorni, — seal ongi kolhoos „Punane Loit“.

Metsaservalt keerab aga tee paremat kätt üle heinamaa koolimaja juurde, mis asub ilusa jõekäärus sees, kõrgendikul. Koolimaja ümbriseb rohelisteks värvitud aed, milles kasvavad puud ja paksud sirelipõõsad. Koolimaja ise on kaunis vana, ei vasta enam praegusaja nõuetele. Natukene maad eemal on aga uue koolimaja palgid ja ehitusmaterjal. Hakatakse ehitama uut, seitsmeklassilist koolimaja, sest ka siin, nagu igalpool Nõukogude Liidus, pannakse suurt rõhku koolidele.

Kooliõpetaja nimi on Ferdinande Hiie-mets. Kuid tema lähemad tuttavad kutsuvad teda lihtsalt Nandeks. Peale sirge sihvaka kasvu ja suurte hallide silmade pole temas midagi naiselikku ilusat, ta suu on veidi suur, hambad harvad ja pikad käevarred lahjad. Nande istub aias pingil ja loeb mingisugust ajakirja. Haigutades viskab ta ajakirja pingile. Igav on. Praegu on kooli vaheaeg. Lapsed (Nandel on neid kolm) viis ema oma juurde suveks. Emal on kaks lehma ja lapsed armastavad piima juua. Nande mees An-

ton teenib raioonis, käib harva kodus. Või mis Nandel¹ mehest on. Ega neil enam mesikuud ole. 12 aastat on möödunud sellest, kui ta Antoniga tutvavaks sai. Siis oli ta oma vanemate kodus, Allmäe asunduses, kus elas rikka talu koolitatud tütre. Anton meeldis talle oma mustade kahrujuuksete ja elavate silmadega kohe, kui ta Allmäe klubi püünel seistes teistega juttu ajas. Ah kui ammu see oli! Nande vaatab loojeneva päikese poole, mille kiired kuldavad kolhoosi katuseid ja värvib kahvatanud pilvede palged punaseks. Kolhoosi põllul vurisevad veel kaks traktorit. Aeglaselt kerkib paks tolmupilv kõrgemale ja kõrgemale. — Milline tühjus! Ela nagu kõrbes, pahandab Nande. Tuleks juba rutem õhtu. Nande sirutab end, ühetooniliselt kostab veski klaperdamine ja kukkuv vee kohin.

Pihlakas õitseb, nagu hiiglamirt näeb ta välja. Nande tõuseb ja vaatab õiekobaraid — pungas on nad väga ilusad. Kuid lõhn ei meeldi Nandele. Sirelid on juba kuivanud, — nagu armastus, mõtleb Nande. — Ei tea, kus Paul täna töötab. — Nande teab alati, kus kolhoosi esimees Paul Bendel töötab, kuid täna pole ta teda mitte näinud.

— Tere jõudu! — kostab äkki kõlav mehehääli.

Nande keeras tervitaja poole ja ta kahvatu nägu jumestus. Ta ees seisab Paul, käega mütsi kergitades. Paul on täies küpses meheas, umbes 30 aastane. Ta mustad siledad juuksed paistavad kuklasse lükatud mütsi alt hooletult välja. Kasvult kõrge, sirge ja peenike, millest paistab nagu veidi väsimust. Silmades, mille värvi kunagi ei või kindlaks määrata, pesitseb nagu peidetud nukrus, ning pisut lai suu priskete lihavate huultega naeratab alati nagu pilkavalt.

Paul laskub pingile ja hakkab jutustama oma tööst ja tegevusest.

— Külvihoogtöö on läbi. Lõpetasime sõnnikuveo. Orased haljendavad juba, käisin praegu vaatamas.

Nande kuulab igava näoga. Teda ei huvita põrmugi Pauli jutt. Mis on temal kolhoosi saavutustega või puudustega te-

¹ Nande on toodud novellis eitava tüübina.

gemist. Tema tegi oma koolitöö hästi ja puhkab nüüd. Niigi peab tihti mõõda koosolekuid jooksmas... Nande katkub pihlaka õisi ja viskab neid Paulile. Viimane raputab neid, edasi jutustades, maha, kuid Nande viskab jälle ja lõpuks ajab neid Paulile krae vahele.

— Ah sina! — haarab Paul Nande käed. Nande naerab, silmad sätendavad rohelises tules, peenike keha väänleb Pauli käte vahel...

— Ah, — ära hulla! Anna parem suitsu!

II

— Soo, nüüd algab meil siis sinuga pidu, naerab kolhoosi lastesõime juhataja Leeni Teder oma seltsilise Hildale, kui viimane laps, väikene vigane Valja vanemaga ukse taha kadunud. Kiiresti valavad nad mõlemad suurest paagist sooja vett ämbritesse ja hakkavad ruume puhastama, tolmu pühkima ja põrandaid pesema. Leeni peatab ämbriga ja vaatab aknast välja. Valja näeb Leenit aknal ja särava näoga sirutab käekesi hüvastijätmiseks.

— Ilus, armas laps, kuid vigane, — lausub Leeni, kui Valja akna tagant kadus.

— Jah, ta seda juba sünnimisest saadik, — seletab Hilda, noor, ilus naiskolhoosnik. — Valja ema last ei tahtnud, elas mehega tüls... tahtis lahutust. Jõi siis kõiksugu rohtusid ja tegi palavaid vanne, kuid ei aidanud. Laps sündis selle tõttu neil vigane. Jalakene teisel täitsa nõrk; niisama ka teinie käsi. Nägu on tal aga ilus, roosa nagu kibuvitsaõis. Missugune tore plika oleks kasvanud, kuid näe nüüd...

Kiiresti küürivad nad pikavartega harjadega põrandaid, sest kahjuks on põrandad lastesõimes alles värvimata, kuigi seinad on õlivärviga värvitud. Põrandapese mine on raske töö, sellepärast käivad emad kordamisi abiks. Lastesõimest on igakord üks inimene. Sõime personaal koosneb kolmest inimesest: keetjast, hoidjast ja juhatajast, kes ühtlasi on ka suuremate laste kasvataja! Täna on Leeni kord põrandaid pesta. Temale meeldib see töö Hilda Veeberi seltsis alati. Siis ajavad nad juttu ja laulavad, kuna töö käib nagu masinaga. Pooleteise tunni pärast on kõik kolm tuba puhtad. Hilda ja Leeni lähevad vannituppa, pesevad endid puhtaks ja riietuvad ümber. Nüüd neil on nii värske ja hea olemine. Lisaks tuleb Hilda veel lilledega, mis lapsed korjanud, ta asetab nad plekktopsikutesse söögituppa laudadele, mis tõstab toas mugavust.

— Vaat, mis kena nüüd! — lausub ta.

Leeni on istunud madalale lapsetoolile.

— Noh Hilda, kuidas meeldib sulle meile?

— Mis nüüd enam viga, — naeratab Hilda ja lohukesed tekivad sellest priskeile põskile, ning siniseis silmis särab töö rõõm.

— Mis nüüd viga, aga algul... mäletad Leeni, seda kisa, kui siia sõitsid ja kõnelema hakkasid lastesõime vajadusest. Emad ükski ei lubanud lapsi tuua, sest nad kartsid, juudas teab mis seal nendega tehakse ja mõtlesid, et kui nad ise oma lapsi igaksituse eest nuhtlevad, mis siis vähivõõrad inimesed teevad. Õigust öelda kartsin minagi veidike ja kahtlesin asja õnnestumises. — Hilda istus pingile ja hakkas sukki jalga tõmbama. Kõneles siis kohe edasi:

— Küsimuse lõpulikult lahendasid aga lapsed ise.

— Noh, emad kirjutasid ikka enne neid sisse ka, — segas Leeni vahele, — Põlde-maa, Pihlakas, Kuperjanov ja veel mõned.

— Jah kui lapsed tulid vaatama ja nägid ilusaid puhtaid ruume, ilusaid mänguasju ja häid sööke, mis lastesõime lapsed sõid, jooksid nad koju ja nõudsid, et neid ka siia toodaks. Tore oli vaadata, kui alguses tulid emad lastega, mossis näol. Kuidas nad umbusklikult piilusid tubadesse. Kui aga sina neile siis lahkesti näitasid puhtaid voodikesi ja laste mänguasju, raamatuid, ja nähes laste hõiskavat rõõmu, langesid emadel pikkamisi pahameele kortsud, aset andes leplikule vaiklele naeratusele...

— Öhtul oli aga uus häda, — lisas Leeni juurde, — lapsed ei tahtnud enam koju minna ja emadel tuli neid vägisi viia.

— Näe, Alfred läheb juba koju, — hüppas Hilda püsti. Aknast möödus pikk mees.

— Noh, mis sa nii rabeled, — naljatas Leeni. — On ta sulle siis nii tähtis. Hulk aega juba elate koos.

Hilda punastas.

— Ei tea, kuid... Noh, ma lähen pealegi koju nüüd. Öieti on ju siin kõik korras. Leeni vaatas aknast, kuidas Hilda kergelt kui hirv edasi ruttas. Päike oli juba madalal. Pargi puudealune muutus ikka tumedamaks. Jõgi virvendas puude vahelt. Üle silla tulid lüpsnaised, ees lonkis suur koer. Leeni kohendas toas, veel mõnda asja paremini seades ja väljus. Trepist allamõnes tuli talle vastu naabri küla kooliõpetaja Veera Semjonova.

— Otsisin sind kodust, ei leidnud, — näitas see oma valgeid säravaid hambaid.

— Tahtsin minna jalutama. Lähme Nande poole, ah?

Leeni ja Veera Semjonova läksid läbi pargi, üle silla rohuaia serva mööda jõe kaldale ja sealt alleed mööda koolimaja juurde. Koolimajas ei olnud kedagi näha ega kuulda. Kass istus akna peal ja vaatas tõsiselt välja. Leeni ja Veera jäid trepile istuma. Kuhu see Nande võis minna?

— Ega ta kaugel või olla, uks ju lahti, — arvas Leeni.

— Lähen otsima, — hüppas Veera üles. Kuid samas kostsid hääled ja koolimaja tagant ilmusid Nande ja Paul.

— Vaat kus... — tegi Veera pika näo.

Nande kitsas nägu õhetas, Pauli näol peegeldus hooletus, nagu oleks ta tahtnud ütelda: päh, mis teil sellega asja on, mis mina teen. Ta teretas lõbusalt Veera Semjonovat ja naeratas Leenile.

— Kas ammu istute juba siin. Mitte ei kuulnud, kui tulite. Ilus õhtu täna, mis? Vaadake, kui ilusad lilled mul on, — näitas ta akna all peenrale. Lapsed kaevasid ja istutasid. Kas olete näinud enne nii suuri ja ilusaid margareetasid, ja näe siin georgiinid. Miks teie aeda ei tulnud? Seltimeses Bendel tahtis meie koolilaste aiatööd katsepõllul näha. Käisimegi siis vaatamas, — vadistas Nande.

— Lähme kolame siis veel vähe ringi, — tegi Veera ettepaneku.

Naerdes ja naljatades mindi mööda jõe-kallast suure valkjas-siniseks värvitud käsi-puudega sillani.

Siit oli vaade üllatav ilus. Jõgi oli siit kohalt lai, sügav ja vaikne. Ta peeglisel-gelt pinnalt paistis sinine taevas vastu ja kalda ääres lõpmata sügavuses näisid puu-ladvad allapidi kasvavat. Õhk oli täis õite-lõhna. Roosakal ehavalgusel olid nagu kõik nooremad, ilusamad ja silmad ilmekamad. Nad peatusid, Veera oli vallatu ja tegi palju nalja, mis ka teistele külge hakkas, peagi jooksid ja naersid nad kõik lõbusalt, kuni väsisid. Ainult Leeni on vajunud mõttesse, pllk liikumata hõbedastel lainetel. Millegi-pärast seisab tema silme ees äkki Naroova jõesuu. Schmetske liivane rand, meri... Tasased loksuvad lained...

— Ära hulla, pöörane! Aih, lase lahti! — kiljatab Veera, sest Paul tahab teda päris tõsise näoga jökke tassida.

— Aeg on koju minna, — arvas Nande, kuid istub sealsamas mahasaetud kase tüvele, jalgu üles tõmmates ja lõuga põlvedele toetades.

— Just kui plika, — mõtleb Bendel Nandest ja laseb rabeleva Veera vabaks.

Leeni istub endiselt. Meri... Nüüd lainetab ta rohkem ja rohkem, kuni ta lõpuks vihaselt mõirates rohelisi vahuseid, nagu üleni valgete pitsidega ehitud hiigla veevalle rannikule paiskab. Leenigi saab märjaks. Kähku tõuseb ta püsti ja naeratab siis nagu süüdlaselt.

Hakkasid minema, Leeni ja Paul seltsis, sest neil oli üks tee. Ilusad, heledad, täis õrna valgust on põhjamaaõöd juunikuul. Pats ja pats hüppavad paksud konnad Leeni ja Pauli jalgade ees. Jõgi helgib ja pargi serval puude vahelt paistab kiik, mille ümber kisa ja menu. Kolhoosi noored, poisid ja plikad, on siia kogunud.

Kolhoosi ligidale jõudes jäi Paul seisatama.

— Ilus õhtu. Näib veidi vara magama minna. Hauas saab küllalt lesida. Õigus, seltsiline? Kui sul midagi selle vastu pole, siis jalutame veel veidikene edasi.

Leeni pöörab pilgu põldudele, siis Paulile, lükkab käega pruunid, veidi käharad juuksed tahapoole.

— Võib kah, — vastab ta naeratades, kui näeb, et Paul nagu salajase hirmuga vastust ootab.

Keerasid põldude vahelisele teele. Rukis on alles roheline, kuid ulatab juba rinnuni. Tuule kallistustel väriseb ta üleni ilusates lainetes.

Leeni näolt paistab tasane vaimustus. Leenile meeldivad lainetavad viljaväljad. Võib rõomustada. Nüüd iseäranis võib. Moonaka tütreana oli ta armastanud tuules õõtsuvat viljapõldude merd. Kuid siis oli see kuidagi rõhuv ja valus, kui meeldus, et need põllud on härra omad. Lähed edasi ja seal on talunikkude omad. Jääd seisatama, tuleb vastu üks ehk teine ja käratab: — Mis sa plika luusid siin ringi! Tee et kaod! — Vaadatagi ei tohi. Sügisel aga koristatakse kõik härra aita, kus teda siis terakese haaval moonakale näljakustutuseks jagatakse. Midagi polnud oma, igalt poolt hõigati — mine ära meie maa pealt, kuid näe, nüüd on maa kõigi töötavate käes. Keegi ei tohi sind enam haavata sarnaste sõnadega.

— Leidsin vast nua, — mõtleb Paul Leenist. — Sõnagi ei lausu. Kuidas võib inimene nii vaikne olla, — mõtleb ta? Tühja, mida võib üks naine mõelda. Õigus, tegutseb, teenib, täidab oma ülesandeid, kuid ikkagi nagu laps. Naine, see on suurlaps, tihti väga jonnakas ja pahurlaps. Paulil on küllalt kogemusi... nagu Helmigi. Kunas saad temaga ka üks jutt rääkida, alati arusaamatused, seleta vahest, et suu väsis, ikka temal õigus. Ja, täitsa arusaamata ise-

loom: kui kodus, siis pahur ja riidleb, on eemal, siis igatseb ja nutab, tont neist aru saab. Paul heidab mõttes käega ja vaatab Leeni poole. Vaheajal on jõudnud nad metsa servale. Istuvad künkale.

Varsti heidab Bendel pikali, paneb käed pea alla risti ja suleb silmad. Silmade ette kerkib hommikune töö, kus ja kuidas, mis kõige vajalikum, keda saata niitma, kes kuhu... Kooperatiivi vaja saata... Omal tuleb raiooni minna. On ostetud kolm tõulehma Oudova poolt. Vassiili läheb järele. Liha vaja teha. Karjuvad juba, pole liha. Vaja juhatuses koosolek teha.

Leeni ei mõtle praegu oma töö ega mudilaste peale. Hea on vahtida ujuvaid pilverünke ja kuulata õõbiku laulu.

— Tore, — mõtleb Leeni, — siin on ju kõik nüüd olemas, mida vanaaja luuletajad ühele surelikule naisele õnneks vaja arvasid olema. Õrn suveõõ, täis õõbikute igatsemaid hääli ja... noor kena mees kah. Kuu ainult puudub, siis oleks piit täielik.

— Ei tea, kuhu see on jäänud, — ütleb ta valjusti ja naeratab:

— Kes? — küsib Paul, silmi avamata.

— Kuu, — naerab Leeni. Ta peaks ikka tingimata kohal olema, kui kaks kaunis noort inimlast ilusal suveõõl metsas istuvad. Nii on aga nad täiesti omapead jäetud.

— Nõukogude Liidus sarnast miilitsat pole töötavate kannule vaja, — uriseb Paul ja tõuseb istuma.

Leeni löi pilgu Paulile ja nägi ta nägu kahvatanud hallina, silmad väsinud ilmega ja piiratud sinakate rõngastega.

— Olen väsinud, — nagu Leeni pilgule vastates, ütleb Paul. — Kaks õõd sain vaevalt paar tundi magada, pagan võtku, nii palju on tööd.

— Siis peaksid täna juba ammu voodis olema, — arvab Leeni.

— Siin ka puhkan, mis seal voodis parem, — löi Paul käega. — Naist ka pole, — hakkas naerma. — Üksinda pole harjunud.

— Helmi ikka haigemajas?

— Jah, tont võtku! Mis neil naistel muud kui...

— Noh?

— Mis seal... tuleb varsti välja ja kõik, — põikleb Paul.

— Abort, — mõtleb Leeni ja vihahoog tabab teda. — Vaat, kuidas alandavad meid ja meie veel süüdlased.

— Meestel on hea rääkida, — pöörab Leeni ägedalt Pauli poole, ta silmad säten-davad ja suunurgad tuksuvad.

— Saab elavamaks, — mõtleb Paul. — Oo, ja ilus on ta niiviisi: sirge, ninasõõr-med vähe värisevad, silmad suured.

— Teie ei ole sünnitanud ega aborti teinud ja sellepärast ei suuda teie kunagi selle alandava seisukorra üle õieti otsustada, mis abort naises elule kutsub. Teil ainult: „mis neil naistel muud kui...“ nagu mõni naine seda heameelega teha tahaks. Kuid teie, mehed, ei tahagi sest aru saada. See on naise elujõu hävitamine. See muudab noored elurõõmsad olevused närvilisteks, õelateks ja pahurateks vanaeitedeks, kelledega teie siis ühes elada ei taha, vaid jälle uusi ja uusi otsite. — Leeni vihased silmad säten-dasid metsa poole, nagu oleks seal inimesoo vaenlased peidus.

Pauli silmist paistab nagu imestus.

— Mis sa, Leenike, vihastad, pagan võtku, kes siin rohkem süüdlane on. — Ta kõrv püüab õõbiku laulu, pole tuju vaielda, pigemini pigistaks selle vihase naise kaissu, kuid — ei — praegu pole paras aeg selleks.

Paul tõuseb püsti, nõõbib närvilikult pintsakut, meel on kuidagi tusane. Kas need mitte vihmapilved ei ole seal üleval? Ei, müristab.

— Lähme koju!

Lähevad. Leeni palgelt on ärevus kadunud. Nukralt vaatavad silmad ja sõnalasumata kõnnib ta, käed palitu varukas, edasi.

Paul pole rahul enesega ega Leeniga. Leeni sõnad ei eksita Pauli. Uus võte, et olla huvitav. Oo, Paul¹ tunneb naise, suur praktika on tal sellel alal. Pigista korra, suudle ja kõik põhimõtted on kadunud, on vaid järele jäänud naine, kes ootab ja tahab, et teda võtad. Ja, Leeni on huvitav. Ei, ta pole haige ega verevaene, päevitanud punased põsed, nõtked, kuid tugev, puusadest lai, paras rind. Suu väike ja õrn, nagu — õiepung. Noh, olgu, pagan võtaks. Ega täna siin viimast päeva ole. Kuid lõbus ta siiski ei ole, mõtleb ta edasi. Nande näiteks on palju lõbusam, kuid praegu nagu kuste tõmbab Leeni teda kõige rohkem. Jõudsid ristteele.

— Oleme kodus. Head hommikut, — lausub Leeni, teisale keerates.

Kuked laulsid. Idas laiienes puna. Üksik vasikas möõgis. Hektor liputas saba kui tundis ära oma inimesed ja pani pea jälle rahulikult käppadele.

(Järgneb.)

¹ Paul on toodud novellis eluolulistes küsimustes eitava tüübina, nagu Nandegi. Autor hiljem novelli arengus seab neile vastu jaatavaid tüüpe.

Helle Kochberg

Sündis 1905. aastal Tallinna lähedal „Nõmmel“ töölise perekonnas. Isa oli joodik ja halva iseloomuga, mis perekonnaelu õige kibedaks tegi. Et lapsi (neid oli 4) sellest viletsusest päästa, andis ema kaheaastase Helle võõraste kätte kasvatada. Kuni 11 aastani ei teadnud Helle, et ta võõraste juures on, ehk tal elu kasu- vanemate juures sugugi hea ei olnud. 15 aastasel asub ta Leningradis iseseisvatele elule. Esiteks töötab kantseleis, hiljem hakkab ta õpetajaks. Olles Simiititsas õpetajaks, hakkab Helle katseid luuletamise alal tegema. Nii mõnedki tema luuletused on „Naistöölise ja naiskolhoosniku“ ajakirjas ilmunud.

Praegu töötab Helle Kochberg Svirsirois saksa keele õpetajana, kusjuures ta püsivalt töötab oma kvalifikatsiooni tõstmise alal — ta õpib kirjateel Moskva võõrkeelte Instituudis ja et poliitiliselt oma silmaringi laiendada, lõpetas ta õhtuse komlikooli.

S. K.

Peedu läheb loomaaeda

— Ema, millal sõidame me linna?
Kas veel täna jõuame me sinna?
Lubasid mind loomaaeda viia,
praegu ütled, jääd sa siia!?

Vaata, emake, mul taldrek tühi...
Kas ma juba teist kord suud ei pühi!
Eila õhtul pesin hambad puhtaks suus
Näe, nad hiilgavad, kui oleksid nad
valgest luust.

Aga kas seal aias ahvid vabalt elavad?
Kas nad lastega ka mängivad?
Aga lõvi?... ma ei taha näha.
Juku ütles, ta võib hirmust kisa teha.

Annan kopika ka elevantile,
selle võileiva annan ka veel temale.
— Sõõ ja ära vadise mul siin.
Vaata, sinu klaasis veel on järel
piim...

Tuleb enesel see võileib ära süüa,
elevantile võid teise tüki viia.
Aga õhtul hambaid sa ei pesnud, see on
vale;
näe, sul punastub ju pale!

Olen kümme korda rääkind sellest
mina,
aga kas siis alati küll kuuled, pahur,
sina.
— Emake, nüüd tõega kõik ma tahan
täita.
Eks sa ikka loomaaeda näita.

Tahaks eesli seljas ratsa sõita,
tahaks püssist märki lasta, võita.
Ja kui võidan, palun väikse ahvi omale —
Võin siis teda näidata ka teistele.

Aga oota, ehitan ma ise loomaaia.
Ega selle jaoks mul palju ruumi
vaja:
kojas seisavad kaks kasti,
meisterdan ma aknad, ukсед ise hästi.

Äkki isa tuppa astus:
— Kuule, poiss, mul sõidupilet taskus!
Oh kus õnne... Tegi Peedu lõbutralli,
laskis mitu korda kukerpalli.

Helle Kochberg.

Valter Juhkum

Suri 29. VI 1934. a.

Sm. Valter Juhkum sündis Tallinnas 1898. a. vabriku töölise pojana. Juba varakult pidi ta iseendale ülespidamist hakkama teenima. Revolutsioonist võttis ta esimestest päevadest alates osa. Märtsikuul 1917. a. astus ta kommunistlikusse parteisse.

Revolutsiooni päeval töötas ta Dvigateli vabrikus treialina ja oli noorte esindajaks nimetatud vabriku vanemate nõukogus.

Kui algus tehti Tallinna punakaardi organisatsioonile, siis oli Valter Juhkum üks esimestest, kes sinna astus ja kõigest selle operatsioonidest agaralt osa võttis. Võitlustes sakslaste vastu Keila all, kus ta ühes kuue seltsimehga valgete kätte vangis sattus, suutis ta oma kavala võttega nii enda kui ka teised seltsimehed päästa mahalaskmisest, mis neile juba määratud oli.

Ei saa märkimata jätta tema energilist tegevust Tallinna noorte organiseerimisel.

Peale Eesti okupeerimist tuli sm. Valter Juhkum otse lahingust Nõukogude Vene-

maale ja astus organiseeritavasse „Tall. Komm. polku“, kus ta paljudest lahingutest väeliinil osa võttis (märtsikuul 1918. a. Piiteri all valgete soomlaste vastu, Uraali väeliinil) ja valgete seljataga paanikat sünnitas.

Hiljem võttis ta osa kangelasliku Viljandi Komm. polgu võitlusest Joa väljal.

1919. a. astus ta Novgorodi kursantide kooli ja hiljem kindral Judenitshi vastu, kes punasele Piiterile kallale tungis. Neid valgete bandesid tagasi kihutades sai ta Jamburgi all raskelt haavata. Üheksa kuud haigemajas lamades ja 6 arstilist operatsiooni läbi tehes, tuli ta sealt invaliidina välja.

Möödusid kodusõjapäevad ja Valter asus ühes teiste töölistega sotsialismi ehitamisele, olles ühel ajal „Pravda“ ja teiste nõukogude ajalehtede kaastõliliseks. Oma tiisikuse haiguse peale vaatamata näeme meie teda Eesti Tööliste Haridusmaja orkestris muusikandina, Eesti punakaardi liidu büroos jne.

Viimastel aastatel asub sm. Valter Juhkum kirjanduse alal tööle. Iga tema teosega näeme, kuidas areneb tööliste hulgas kirjanik. Varsti võidab ta koha Eesti proletarsete kirjanikkude esiridades.

Tema sulest on järgmised teosed ilmunud: „Musta Jaani karjapoiss“, „83“, „Saadikud“, „Peetro tuli tagasi“ — näidend 4 vaatuses. Peale selle hulga vähemaid jutukesi ja luuletusi.

Lähemal ajal tuleb V. Kingissepa nim. Haridusmaja teatris lavastusele tema näidend „Häbiplekk“.

Sm. V. Juhkum jättis järele palju käsikirju, mis ligemal ajal trükitis saavad ilmuma, nagu suur romaan „Mere tõus“ (Esimese detsembri ülestõusust) j.t.

Sm. Valter, puhka rahus! Meie ja sinu ühine võitlus oli ja on üleilmne proletarne revolutsioon ja sotsialism terves ilmas, ja seda meie teostame.

Artur Lehtmets.

Valteri emale

Juuli Siner. (Meie algaja luuletaja)

Su emasüda lõhkes valus,
kui kallist poega kattis muld.
Sa ära nuta — tema elust
jäi mälestus, kui särav kuld.

Au sulle, kes tal elu andsid
ja kandsid süles väiksena.
Nüüd ühiskond ta kalmul' kandis,
ta on meil kallid — suurena!

Mälestus sinust ei kustu

Möödus tali. Jällegi oli Haridusmaja lugemistuba punaste lippudega ja leinapärgadega ehitud, nagu sügisel, kui olime kaotanud andekama näitleja Erna Aldi.

Siis tuli haige Valter, palitu krae üles keeratud, kultuurväerinna võitlejat Ernat, kellest lootis ta oma näidendis „Peetro tuli tagasi“ esinejat, viimasele puhkusele saatma.

28. juunil, selles toas, punase riidega ja kuuseokstega kaetud laual, kus oli seisnud näitleja kirst, samal kohal, kesk elavaid lilli lamas punases kirstus andekama kirjaniku ja näitekirjaniku Valter Juhkumi laip, mille juurest ei lahkunud sel viimisel ööl ta sõbrad — eesti proletaarsed kirjanikud.

29. juunil kell 5 kanti kodusõja väerinna kangelane saali, kus ta keelpillide orkestris mänguga oli esinenud — esinenud ka näitlejana. Siin olid tööliste hulgad vaadanud katkendit tema näidendist, mis sisaldas kodusõja päevade ägedat võitlust Narva väerinnal Eesti kodanluse vastu. Kell 6 astusid auvahtidena kirstu juurde vanemad eesti proletaarsed kirjanikud, nende seas ka Hans Pöögelmann ja kodusõja väerinna kaasvõitlejad. Peeti lahkumiskõnesid. Keelpillide orkester saatis oma kaasmängijat viimasele puhkusele. Kurblikult kõlasid leinahelid, kui sõber ja kunstnik trepist alla kanti, kus puhkpillide orkester teda leinamarsiga vastu võttis.

Smolenski surnuaial, suure põlise puu all, seisis tammeokstega kaetud lahtine haud. Sinna kanti meie parem töörahva poeg.

Kurvalt sahistas vaikne tuuleõhk puulehtedes, kui Eestimaa kommunistliku partei esindaja rääkis: „Meie kaotasime ühe parema seltsimehe, kes võitles tööliklassi parema tuleviku eest. Valusana tundub Valteri kaotus eesti töörahvale, kelle võitluse ajaloo üks loojatest oli ka kadunud Valter... Iga langenud seltsimehe asemele astuvad uued sajad võitlejad. Ka sinu asemele, kallis seltsimees, astuvad Eestimaa kommunistliku partei ridadesse uued kangelased, kes hävitavad sinu vaenlase — eesti kodanluse. Sinu mälestus

jääb eesti tööliklassi ajaloosse, mis kunagi ei kao... Sind, kallis Valter, mälestab Eestimaa kommunistlik partei, kui vahvamat võitlejat ja kangelast oma ridades!“

Herzeni nimelise Pedagoogilise Instituudi õpilased mälestasid Valterit, kelle teostest nad õpivad kodanlust tõsiselt vihkama ja tööliklassi eest võitlema. Mälestustega astusid välja kirjanikkude orgbüroo, „Leekide“ ja „Edasi“ toimetuste, „Külvaja“ ja „Välismaatööliste“ kirjastuste ja teiste organisatsioonide esindajad.

„Sa ei olnud mulle üksi vend, vaid kaasvõitleja. Lapsena astusid sa võitluse ridadesse tsaarivalitsuse vastu. Ühes võitlesime sinuga õlg õla kõrval kodusõja väerinnal, kus vaenlase kuul sinult terviserõõvis. Kodusõda lõppes. Energiliselt asusid sa ülesehitava töö juurde. Mõni aasta tagasi sundis sind näriv tiisikus kodu jääma. Sulg käes, haigevoodis, töötasid sa edasi... Nüüd lahkusid sa igavesti. Sinu poolelijäänud tööd tahan ma lõpetada... — rääkis Arnold, pisaratega võideldes, oma igavesti uinunud vennale.

Lipud langetati. Leinamarsi helide saatel paigutati Valter Juhkumi laip hauda.

„Kallis Valter! Sinust mälestus ei kustu. Sinu teostes esiletõudud tegelastes leegitseb ta jäädavalt edasi!“ hüüdsid sõbrad. Ja seltsimehed talle järele.

Mõne minuti pärast seisis elavate lilledega ehitatud hauaküngas saatjate ees.

Põlise puu külge riputati punaste lintidega kaunistatud pärjad, mis õhtuse punetava päikese valgusel lahingulipuna kumasid, mille keskel seisis Valteri pilt.

„Puhka rahu, kallis poeg! Sinu elu oli täis võitlust!“ — sosistasid nutust värisevad emahuuled.

Nukralt vaatasid allaveereva päikese kiired läbi tihedate puulehtede endise Viljandi polgu kütü hauale.

Lahkusime Smolenski surnuaialt selle teadmisega, et Valteri kirjanduslised teosed kõvendavad võitlusridu ja õhutavad uutele võitudele, mis vabastavad ka eesti töörahva kodanluse ikkest.

Netty.

Villi Nurk-Hunt

Villi Nurk-Hunt on sündinud Tartus 1887. a. töölise tütreana. Peale algkooli

lõpetamist astus Tartu tütarlaste gümnaasiumi. Vanemate vaesuse pärast ei saanud ta gümnaasiumi lõpetada. Juba 16 aastalt asus Villi iseseisvalt eluteele. Samal ajal hakkas ta revolutsioonilisest liikumisest osa võtma. Ta sattus politsei kahtluse alla, mispärast oli sunnitud Peterburi sõitma. Peterburis töötades võttis ta õhtuti osa näiteringi tööst. Hiljem töötas ta tööliste kollektiivses teatris palgalisena, kuni teatri likvideerimiseni, peale seda jällegi tööliste näiteringides.

Kodusõja ajal läks Villi väeliinile, töötas seal telefonistina ja kaevas kaltsekraavisid.

Peale kodusõja lõppu astus Villi jällegi näiteringi, 1922. a. töötas V. Kingissepa nim. E. Tööliste Haridusmaja näiteringis. 1930. aastast Riikliku Agit. Rändteatri organiseerimisest peale töötab nimetatud teatris.

Teatris näitlejana olles on ta ka aktiivsem „Naist. ja naiskolhoosniku“ levitaja ja kirjasaatja.

K.

Leningradi Oblasti Eesti Teater

Riigi Eesti Ränd-Agit-Teater — praegune nimetus Leningradi Oblasti Eesti Teater — algas oma tööd 1930. aasta sügisel, küla hoogsamal kollektiviseerimise ajal, kus kulak kõige ägedamat avalikku võitlust pidas, kus veel suur hulk talupoegi-keskmikke ja osalt kehvikuid umbusklikult, kõhklevalt küla ümberkorraldusele ja põllutöö sotsiaalsele alusele viimisele vaatasid, ajal, mis nõudis suurt selgitustööd ja küla kollektiviseerimise propageerimist talumeeste keskel. Teater võttis oma ülesandeks partei direktiive kollektiviseerimise alal aidata selgitada eesti asunikude keskel kunsti abinõudega. Selle ülesande täitmisel on teater kogu aeg töötanud.

Juba teatri esimesed ettekanded äratasid külas elavat huvi ja leidsid sooja tunnustust. See huvi ja poolehoid teatri vastu on ühes teatri edenemisega aasta-aastalt kasvanud. Teatri kasv nelja aasta

jooksul oli pikaldane, seda pidurdavai põhjustel, kuid siiski järjekindel. Ettekannete arv on järjest kasvanud. 1930. a. — 24, 1931. — 115, 1932. — 85, 1933. — 120. Käesoleva 1934. a. kuni mai lõpuni — 84. Teatri kollektiivis oli algul 8 inimest, nüüd — 15. Kuid näitlejate kollektiiv on mitte ainult arvuliselt, vaid ka omadusliselt kasvanud, vaatamata sellele, et teater 1933. aastal kaks paremat ja tugevamat jõudu — K. Seljaki ja E. Alti — surma läbi kaotas. Nende seltsiliste kaotus tõendab omalt poolt, et teatri koosseis on juba niivõrd tugevnenud, et isegi sarnane suur kaotus tema arenemisele pikemat peatust ei tekitanud.

Pidurdavaks takistuseks teatri kasvule oli kõigepealt tema majanduslik olukord. Alaliselt majanduslikult kõikuv alus, mis mitmel korral ähvardas teatri tegevust lõpetada. Meie noored, majanduslikult veel nõrgad kolhoosid ei suuda omal jõul teatri

olemasolu küllalt kindlustada, riiklik toetus on aga veel väike — teiseks, alaline rahapuudus lõhub sagedasti tööstusplaani täitmist ja, kolmandaks, ei luba teatril näidendile vastavat välist lavastust anda, nagu seda tagasihoidlikumgi kunstitarbe vajab.

Teiseks suuremaks paheks on repertuaari vaesus. Teatril ei ole oma kirjainikki, ega üldse algupärasat repertuaari.

Kolmandaks puuduseks teatril on uute kaadrite kasvatamise võimaluse puudus. Teatril puuduvad selleks vastavad summad. Haridusmaja Tööliste Teatri Stuumium, kust teater seni omad näitlejad sai, ei suuda ka korralikku õppust oma liikmetele korraldada. Eeloleval sügisel kavatses Stuumium tõsisemalt selle küsimusega tegemist teha ja ka teatril on lootust oma liikmetele sügisel eneseharimiseks võimalust anda.

Kuigi teater, ülaltoodud põhjuseid arvesse võttes, ei ole suutnud küllalt kiiresti areneda, siiski teatud edu töös ja kunstilist kasvut ei saa salata. Ka teatri majanduslik jalgealune näib kindlamat pinda saavat, — see kõik lubab teatril lootusrikkalt tulevikku vaadata ja vähemagi kahtluseta kultuurisel väerinnal oma nii tähtsat ülesannet teostada. Kitsast agitatsioonilist repertuaari mõtleb teater sügavamate kunstiküpsemate ja isegi klassiliste teoste lavaletoomisega laiendada, mitmekesistada, sellejuures ikkagi endist kindlat klassilist ideoloogilist joont alal hoides ja oma peaülesandeks pidades meie kolhoosnikkude kasvatamist teadlikkudeks sotsialistliku ühiskonna liikmeteks ja kultuurseteks tööliseks.

Sarto.

Oodatud külalised

Päike oli metsa taha vajunud. Kollaka eha valguses seisid päevasesest lõikusest ja vintsutamisest väsinud rukkivihud hakkides, mis tihedates ridades põllul puhkasid. Ka rukkilõikajad olid puhkusele läinud. Nad tõttasid nüüd gruppides ja üksikult valgustatud klubi poole, kus oodatud Oblasti eesti teater jällegi oma kaasakiskuva mänguga peab esinema.

Teatriõhtul tõttasid klubisse noored ja vanad, isegi hallid tudikesed ei raatsinud koju jääda, vaid ruttasid kepi najale toetades noortele järele.

— Täna õhtul on kõik endid kodust välja ajanud — saal on rahvast nii täis, et ei pääse väljagi, — ütles keegi saalist väljuv kolhoosi noor.

— Kes tahab sel igatsetud teatriõhtul klubisse tulemata jätta ja kodus ahju taga istuda? — seletas keegi vanakene.

— Näe, vana Andreski on kepi najal siia kultuursele puhkusele tulnud.

— Kui noorespõlves seda lõbu ei saanud, siis kasutan ma need puhkuseõhtud vanas eas ära, — vastas nimetatav.

— Teater peaks sagedamini siin käima, — nende mängu vaadates ela alati kaasa, mõnikord tekivad pisarad silmi ja vahel naera nii, et köht valutab.

— Peale hästi ettekantud näidendi tunded, et jällegi mõni küsimus sulle selgi-

nenud ja tunded ennast ka alati väljapuhannud olema ja võid terve nädala jälle väsimata põllul rassida. — Seletasid kolhoosnikud omavahel.

Pidu alguseks anti kella. Kõik tungisid rüsinale saali. Sm. Auner tegi lühikese ülevaate poliitilisest ja majanduslikust olukorrast. Peale aruande lõppu esitati aruandjale mõned küsimused, millele see lühidalt ja konkreetselt vastas.

Algas ettekanne. Saalisolejad vaatasid põnevusega teatri elavat ja kaasakiskuvat mängu. Ettekande lõpul oli saalis elav käteplagin ja hüüded: — Millal jälle tulete? Käige tihemini siin!

Saalis koristati pingid kokku. Teatri näitlejate juhatusel hakkasid noored baaani saatel kollektiivseid mängu mängima.

Hommikul kella nelja ajal lahkusid kolhoosnikud klubist sooviga, et Oblasti eesti teater neid pea jälle külastaks.

Leningradi oblasti eesti kolhoosnikkude enamus kutsus eesti teatrit külaskäigule. Igatsusega oodatakse tema tulekut. Paljudes kolhoosides ainult oodatakse, kuid nad ei tee teatri kohalesõiduks ettevalmistustööd. Klubi juhataja ja kolhoosi juhatuse lohakuse tõttu on teatritegelased sunnitud hommikul einetamata ära sõitma. Peale lõunat jõuavad nad teise kolhoosi,

kus jällegi pole näitlejate toitmise eest mu-retsetud. Näitlejad peavad ise minema omale sööki otsima. Öhtuks saavad alles süüa. Väsinult ja roidunult tuleb neil välja astuda, mis mängu omaduse peale halvasti mõjub.

Kui kolhoosnikud tahavad kunstiliselt võluvast mängu näha, siis peavad nad teatri kohalesõiduks täielikult ette valmistama, et näitlejatel midagi otsida ei tuleks ja nad rahulikult reisuväsimusest välja puhata, ja öhtul täie energiaga ettekandele anduda võiksid.

Mõnigi kolhoosi esimees ei saa aru teatri tähtsusest ja keeldub isegi vahest hobuseid edasisõiduks andmast, kuid kolhoosnikkude nõudmise peale on alati sunnitud järele andma. Kolhoosnikkude hulgas saavad aru teatri tähtsusest, sest hea teater on sõjariistaks võitluses kapitalismi jäänuste vastu majanduses ja inimeste teadvuses ja annab lõõktööst väsinuile ka kultuurilist puhkust.

Lilli Kanarbik.

SÕNUMID

Hall arusaamine

Uue Blagodati¹ kolhoosi kantseleis, mis asub endise mõisa härrastemaja ruumides, oli karjabrigaadi koosolek.

Läbi lahtise akna kuuldusid sm. Kikase, kes alles kuu aega tagasi siia kolhoosi esimeheks oli saadetud, sõnad: „Tööpäevad peavad saama arvestatud piimaliitrite ja eluskaalu pealt, aga mitte lehmade arvu jäärele.“

„Siinemaale märgiti tööpäevi loomade arvu pealt,“ sõnas keegi karjatalitajatest.

„Aga nüüd hakkame tööpäevi lüpsitud piima liitrite pealt arvestama,“ vastas laua ääres istuv kähharjuustega noor naisterahvas — farmi juhataja. See kuul-dus imelikuna. — Alles nüüd, teisel viis-aastakul arutatakse siin, kas minna karja-brigaadis töö õige arvestuse peale, mis on ühekskarjakasvatuse produktsiooni tõstmise aluseks.

Pika arutuse järele võeti kolhoosi esi-mehe ettepanek vastu.

Jutuajamisel seletas keegi naiskolhoosnik: „Farmi juhataja oli mõõdunud talvel loo-madega halvasti ümberkäimise eest, mis tuli oskamatuses, kohtu all.“

Imestasin, millest võib see oskamatus olla. Farmi juhataja on karjakasvatuse kursused lõpetanud, peale selle on sellekohast kirjandust küllalt saadaval, ka aja-lehtedes ja kuukirjades käsitatakse karjakasvatuse küsimusi, millest end täiendada võib. Pöörasin farmi juhataja poole küsimu-sega „Kuidas ajakirjanduse tellimisega lood on? Missugust ajakirja teie tellite ja kas saate tellitud ajalehed ja kuukirjad kätte?“

„Mind see üldse ei huvita — minul lu-gemiseks aega ei jatku,“ — oli farmi ju-hataja sl. Praksi järsk vastus.

Sel juhul ei ole nõrga töö üle imestada, kui töö organisaator ajakirjandusest mi-dagi teada ei taha.

Sarnases hallis arvamises kirjanduse kohta oli ka Praksi vend, kolhoosi arve-pidaja ja noorteühingu liige. Kui kolhoos-nikkudele ajakirjanduse levitamisest seletasin, ütles kolhoosi arvepidaja: „Kellel suveajal aega on lugeda, ega siin linna töölisel ole, kes mööda puhkemajasid sõidavad.“

Tuletasin talle meelde, et noorteühingu liige, kes noorsookooli lõpetanud, peab iga küsimust õigest seisukohast oskama lahendada.

Kuidas võib kolhoosi töö edeneda, kui juhtivatel kohtadel olevatel isikutel puudub teadmine — töö organiseerimi-sest, mis aluseks kolhoosnikkude jõuku-sele.

Uue Blagodati kolhoosnikud oleksid jää-nud ajakirjanduse üle sarnasele hallile arvamisele, nagu Praksid, kui poleks va-hele astunud kolhoosi esimees sm. Kikas ja noorteühingu liige sm. Lipplapp, kellele initsiatiivil viidi ajakirjanduse levitamise hoogtöö läbi.

Põllutööbrigaad hindas aga kirjandust. Selle tagajärjel oli esimehel seal kergem tööd ümber organiseerida, mis endine esi-mees täiesti hooletusse oli jättnud.

Noorteühinglased ühes noorteaktiiviga peavad rohkem rõhku panema ajakirjan-duse levitamisele ja tumedate arvamiste vastu võitlema.

Netty Kuusk.

¹ Lääda raioonis, Rodoselski külanõukogu juures.

PÖLLUMAJANDUSLINE OSA

Köögivilja kasvatusest

Pomidor ehk tomat.

(Järg, v. nr. 6)

Pomidori viljade koristamine jõuab kätte olenevalt sellest, millal pomidori taimed maha istutati. Põhjapoolsetes mittemustamulla võotme tingimustes, kui taimed juuni algul olid vabasse mulda istutatud ja kui kasvamine korralik oli, hakkavad esimesed valminud viljad (valmides omab vilj punase värvuse) ilmuma augustikuu algul. Valimine üldse aga kestab kuni esimeste sügiseste öökülmade kätte jõudmiseni. Harilikult põhjapoolsetes tingimustes ei jõua suur hulk viljasid lõpulikult valmida, vaid jääb rohelisteks. Kui koristamisega õigel ajal ei rutata, siis võtab öökülm õrnad pomidori viljad ära. Seepärast vaja viljade koristamisega väga hoolikas olla.

Läbisegi tuleb 3—5 viljade koristamist korraldada, kusjuures iga järgmine koristamine sünnib 5—6 päeva eelmisest koristamisest hiljem.

Esimestel koristamistel saadakse punased viljad. Mõni päev enne öökülmade kätte jõudmist vaja kõik viljad, punased ja rohelistes ära koristada.

Et viljade väärtus oleneb ka nende koristamise ajast, siis ei ole üksipuha, millal neid koristada. Kohasem aeg viljade koristamiseks on kuiv päikesepaisteline ilm ja õhtupoolne päeva pool.

Viljad võetakse pomidori taimelt ära ühes viljavarrekesega, nii et viljad ise ei saaks muljutud. Iseäranis vaja seda silmas pidada valminud viljade koristamisel. Ettevaatlikult koristatud, muljumata viljad püsivad kauem värked ja hoiavad kõik oma head omadused paremini alal.

Sama ettevaatlikult pannakse korjatud viljad korvidesse, mis täidetult kanderaalil ehk vedruvankril hoiuruumi toimetatakse.

Kui pomidore kasvatatakse turu jaoks, siis vaja koristatud viljad enne ärasaatmist põhjalikult sorteerida. Sorteerimine peab sündima kauba standartide järele, mis standartiseerimise komitee poolt kinnitatud.

Esimesse sorti eraldatakse valminud, terved, ilma lõhedeta viljad. Need saadetakse tarvitajale korvides vedruvankril ehk autol.

Kui saata vaja kauge maa peale, raudteel, siis pakitakse valitud viljad hõredatesse kastidesse, mille mahutus on 8—12 kilogrammi.

Teise sorti eraldatakse kollased, loomulikult arenenud, vigastusteta ja lõhedeta viljad, mis lähevad esite järevalmimisele ja peale selle saadetakse tarvitajale.

Kolmandasse sorti praagitakse valminud viljad, mis ebanormaalselt arenenud (vigased), lõhedega, haiged jne. Need kasutatakse ära majapidamises eneses.

Sarnasel valimisel, kui valimise alla tulevad viimasest koristamisest saadud viljad, jääb järele rühm, mis koosneb rohelistest viljadest, mis hästi ei valmi. Nendest eraldatakse veel neljas sort tervetest, normaalselt arenenud, lõhedeta viljadest. Neid viljasid harilikult soolatakse ja jäetakse talveks. Ka need kõlbavad turu jaoks. Järele jäävad veel viljad, mis lõhkised, haiged, vigastatud jne, mis hoolika puhastamise järele võivad majapidamises ära kasutatud saada.

Põhjapoolsetes mittemustamulla võotme tingimustes jõuab taime peal loomulikult valmida ainult $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{5}$ kõikidest viljadest. Üksnes hästisoojadel päikesepaistelisel suvedel valmib $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ kogu saagist. Ülejäänud osa jääb roheline küpsuse astmele ehk hoopis rohelisteks. Rohelisküpseteks loetakse niisuguseid vilju, mille roheline värv on hakanud valkjaroheleliseks muutuma ja sisu seemnetega limastuma; hoopis rohelisteks loetakse aga neid vilju, mis oma tumerohelist värvi ei ole muutnud ning mille sisu kõvaks jäänud.

Rohelisküpseid pomidori vilju võib lasta järele valmida, kus nad loomuliku punase värvi omavad. Selleks on vaja soojust, parajat niiskust ja värsket õhu juurdepääsu.

Katsete varal on kindlaks tehtud, et kõige kohasem temperatuur pomidori viljade järevalmimiseks on 20°—25°C järele. Madalam temperatuur ei ole selleks küllaldane, kõrgema temperatuuri juures aga kaotavad viljad palju vett ja muutuvad selle tagajärjel krimpiliseks; ühtlasi läheb kaunis suur protsent vilja mädanema.

Et valmivad viljad kaunis tugevasti hingavad, siis peab saama ruum, kuhu valmivad viljad asetatud, küllalt tuulutatud.

Otsene päikesevalgus ei ole tingimata tarvilik. See võib teatava määranu valmistamise protsessi kiirendada, kuid vististi mõjub selles sihiks rohkem kaudselt, tõstes temperatuuri.

Kolhoosides, kus puudub eriline sisseade pomidori viljade järelvalmistamiseks, võib selleks väga hästi kasutada lavasid, mis kultuuridest vabanenud. Lava põhjale laotatakse kas kiht kuivi õlgi ehk õlematid. Niisugusele katile laotatakse pomidori vilju 15—20 sm. paksune kiht. Peale selle kaetakse lava raamidega.

Sagedasti vaja lava tuulutada. Päikese- paistelisel ilmaldel vaja hoolega jälgida,

et temperatuur lavas ei tõuseks üle 25°. Temperatuuri tõusmist üle normi tuleb ära hoida lavade varjamise teel, kasutades selleks roguskit või muud katet, või kattes klaasid lubjalahusega.

Kui ilmad külmaks muutuvad, tuleb pomidori viljade järelvalmistamine üle viia köetavasse ruumi, kus vastav temperatuur kütmise abil alal hoitakse. Siin hoitakse viljad eriliselt selleks valmistatud riulitel.

Aegajalt vaja järelvalmivaid pomidori viljasid läbi valida, kus kõik valminud viljad ja ka haiged viljad teiste hulgast ära võetakse. Seda korratakse seni, kui järelvalmistamise protsess lõpule jõudnud.

J. Saviauk.

Köögiviljade ja marjade alalhoidmise retsepte

Tillide alalhoidmisest.

Tillisid võib väga hästi alal hoida nii, et nad oma maitset ega värvi ei kaota. Selleks võetakse noored tillid ja tilli lehed, raiutakse nad peeneks ja pannakse pudelisse, kusjuures neile soola peale raputatakse. Pudelile pannakse kork peale. Nii võib neid talve läbi kuni uute taimeideni hoida ja tarvitada toitude juurde, nagu kooritud kartulite, suppide, heeringate j.t. juurde. Maitse ja värv püsib samasugune nagu värsketel tillidelgi.

Petersellilehtede kuivatamisest.

Petersellilehed lõigatakse peeneks, lastakse jahedas ahjus ehk päiksepaistel kuivada, hoitakse plekktoosis ehk riidekoti sees alal ja talvel tarvitatakse suppide peale.

Õunu ja pirne kuivatada.

Õunad kooritakse, pistetakse südamed välja ja lõigatakse risti õuna ümmargused viilud. Kuivatatakse kuivatamisraamil ehk pannil, millel kord õlgi ehk puhas paber põhjas, jahedaksläinud ahjus, kuni õunad kollakaks ja kuivaks lähevad.

Pirnid kooritakse, lõigatakse pikuti lõhki, süda võetakse välja ja pirnid kuivatatakse õhukesteks viiludeks lõigatult nagu õunad.

Panni pealt ära võttes korjatakse vähe kuivanud pirnid ehk õunad eraldi ja tarvitatakse varemalt ära. Hästi kuivad puuviljad aga hoitakse riidekotis talveks alal.

Õuna ja pirni koori võib ära kuivatada ja neid talvel teeks tarvitada.

Hapud õunad.

Keskmiised õunad loputatakse ja pannakse kivipotti. Iga korra vahele pannakse mustasõstra- ja vähe tammelehti. Keeva vee sisse segatakse rukkijahu, lastakse läbi sõela ja valatakse soojalt üle õunte. Peale pannakse laud ja kivi ning asetatakse keldri. 2—3 nädala järel on õunad salatiks valmis. Lauale andmise eel võib suhkrut peale riputada.

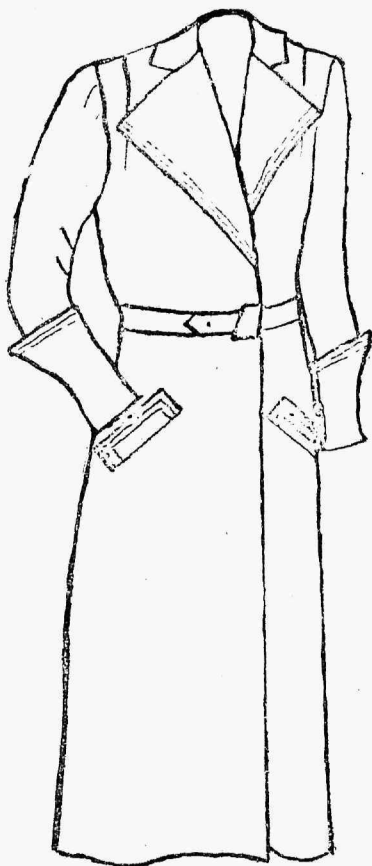
Mustikad pudelis.

Mustikad pestakse, puhastatakse ja keedetakse, segades katlas kuni marjad lõhkevad, mustikad paksuks lähevad ja katla põhja vajuvad. Mustikad pannakse kuumalt hästi pestud ja kuivatatud pudelitesse. Peale jahtumist valatakse igasse pudelikaela sula loomarasva. Pudelid köidetakse lapiga ja hoitakse keldris.

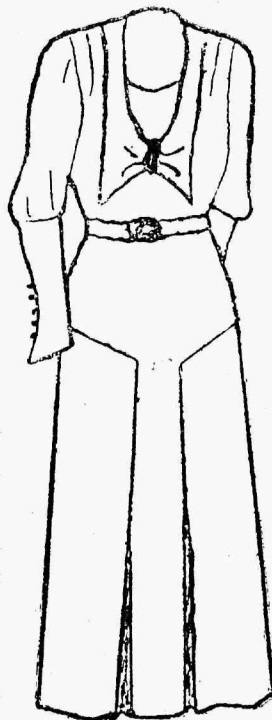
Talvel hoitagu jäätumise eest.

Õunte alalhoidmine.

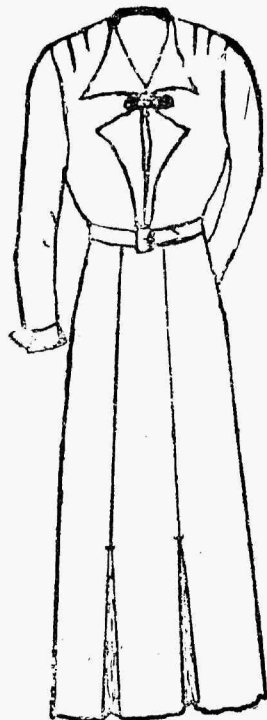
Professor P. Steinberg soovib õunu alal hoida puusõe pulbris. Antonovka õunad tulevad puunõu sisse panna, iga korra vahele puusõe pulbrit vahele raputada ja talveks keldrisse panna. Õunad hoiduvad niimoodi hästi kuni kevadeni alal.

1

2

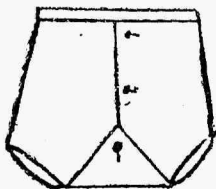

3

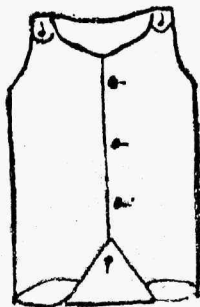

4

5

6

7

Moed:

1. Sügisepalit.
- 2, 3. Tumedast riidest kleidid.
4. Tütarlapse sügisepalit.
5. Tütarlapse koolikleit.
- 6, 7. Rinnalapse püksid ja kombinee.

Vastutav toimetaja: S. Allermann.

Tehniline toimetaja: A. Lukin.

Väljanne № 59. Ladumisele antud 13. VIII. 1934. Trükkimiseks alla kirjutatud 28. VIII. 1934. Paber 74×105.

Trükip. 1. Trükit. 1. p. 85.680. Trükit. üldse 85.680. Lengorlit 21938. Tiraash 1250 eks. Töö № 5936

„Külvaja“ trükikoda, Leningrad, Dseishinski uul. № 49.

„РАБОТНИЦА И КОЛХОЗНИЦА“ № 8 (63)

Ежемесячный журнал на эстонском языке.

Издательское Товарищество Иностраных Рабочих в СССР, Ленинград, Апраксин переулок № 2.
Välismaatööhste Kirjastusühisus NSV Liidus, Leningrad, Apraksini põikuulits № 2.

Hind 30 kop.

ESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR